

Et reputatum est ei justitiam :
in generatione et generationem usque in aeternum [h. seculum].
Et provocaverunt super aquam contradictionis, et affictus est Moses propter eos.
Quia provocaverunt spiritum ejus, et precepit [h. protulit] in labiis suis.
Non exterminaverunt populos, quos dixit Dominus eis.
Et commixti sunt gentibus, et didicerunt opera eorum.
Et servierunt sculptilibus [h. idolis] eorum, et factum est eis in scandalum.
Et immolaverunt filios suos, et filias suas demonibus.
Et effuderunt sanguinem innocentem : sanguinem filiorum suorum et filiarum suarum, quos immolaverunt sculptilibus [h. idolis] Chanaan.
Et polluta [h. contaminata] est terra¹ [Al. add. in] sanguinibus, et conquinati sunt in operibus suis, et fornicati sunt in studiis [h. adventionibus] suis.
Iratu est itaque furor Domini in populum suum, et abominatus est hereditatem suam.
Et dedit eos in manu gentium, et domini sunt eorum, qui oderunt eos.
Et afflixerunt eos inimici sui, et humilitati sunt sub manu eorum.
Multis vicibus liberavit eos : ipsi vero provocabant in consiliis suis, et humilitati sunt propter iniquitatem suam [Al. iniquitates suas].
Et vidit tribulationem eorum : cum audiret eos rogantes.
Et recordatus est pacti sui cum eis : et paenituit [Al. add. cum] secundum multitudinem misericordiae suae.

1. Canon Carcassensis : *Et adulterata est terra sanguine*. Memmianus et Sorbonicus mss. *Adultera est terra per sanguinem*. MART.

2. Editi habent, et canamus in laude tua. Canon Memmianus non legit te in fine : et canamus laudantes. MART.

3. Memmianus canon : *Eduxit eos per viam rectam, in civitatem habitabilem*. Melius quod est in editis, ac ceteris mss. codicibus. Carcassensis legit, ut irent, pro ut venirent. MART.

— Ms. Cisterciensis. *Et eduxit eos* : et paulo post, *constituantur Domino misericordiae ejus*. Quam locu-

Et dedit eos miserabiles : coram omnibus qui ceperant eos.
Salva nos, Domine Deus noster, et congrega nos de gentibus : Ut constitemur nomini sancto tuo, et canamus laudantes te².
Benedictus Dominus Deus Israel, ab aeterno, et usque in aeternum [h. a seculo et usque in seculum] : et dicit omnis populus : Amen. Alleluia.

VIII. Confitemini Domino, quoniam bonus : quoniam in aeternum [h. seculum] misericordia ejus.
Dicant redempti [Al. qui redempti sunt] a Domino : quos redemit de manu hostis.
Et de terris congregavit eos, ab oriente et occidente : ab aquilone et mari : Erraverunt in solitudine, in deserta via : civitatem qua habitaretur, non repererunt.
Esurientes et sitientes : anima eorum in ipsis desiebat.
Et clamaverunt ad Dominum in tribulatione sua : de afflictione [h. angustiis] eorum eripuit eos.
Et duxit illos per viam rectam, ut venirent in civitatem habitabilem³.
Constentur Domino misericordiam ejus, et mirabilia ejus in filios hominum⁴.
Quia saturavit animam vacuum, et animam esurientem implevit bonis.
Habitanes in tenebris et umbra mortis, alligatos inopia et ferro.
Quia provocaverunt sermones Dei, et consilium Excelsi blasphemaverunt.
Et humiliavit in labore cor eorum : corruerunt⁵, et non erat qui adjuvaret.
Et clamaverunt ad Dominum in tribulatione sua : de angustiis⁶ eorum salvavit eos.

tionem inferior quoque retinet, ubi versiculus isto bis terque repetitur.

4. Mss. aliquot, *constentur Domino misericordiae ejus, et mirabilia ejus in filiis hominum*. Sorbonicus cum editis libris retinet pluralem numerum *misericordias*, ubi antiquiores mss. legunt in singulari *misericordiam*, quod nos secuti sumus. MART.

5. Cisterciensis. ms. *cecidervnt*, pro *corruerunt*.

6. Denau Cisterciensis. ms. *et de angustiis eorum liberavit eos*.

Et eduxit eos de tenebris et umbra mortis, et vincula eorum dirupit.
Constentur Domino misericordiam ejus, et mirabilia ejus in filios [Al. filiis] hominum.
Quia contrivit portas aeneas [h. ostia aenea], et veetes ferreos confregit.
Stultos propter viam [h. de via] sceleris eorum, et propter iniquitates [h. de iniquitatibus suis] afflictos.
Omnem cibum abominata est anima eorum, et accesserunt ad [Al. usque ad] portas mortis.
Et clamaverunt ad Dominum in tribulatione sua : de [Al. et de] angustiis eorum salvavit eos.
Misit corbum suum, et sanavit eos : et salvavit de interitu eorum.
Constentur Domino misericordiam ejus, et mirabilia ejus in filios [h. filiis] hominum.
Et inmolent hostias gratiarum [h. confessionum], et narrent opera ejus in laude.
Qui descendunt mare in navibus¹ : facientes opus [Al. operationes] in aquis multis.
Ipsi viderunt opera Domini, et mirabilia ejus in profundo.
Et dixit, et surrexit [h. statuit] ventus tempestatis, et elevavit gurgites ejus.
Ascendant in caelum, et descendant in abyssos : anima eorum in afflictione [h. malo] consumitur.
Obstupuerunt, et intremuerunt quasi ebrius : et universa sapientia eorum absorpta est.
Clamaverunt² autem ad Dominum in tribulatione sua, et de angustiis eorum eduxit eos.
Statuet [h. Suscitabit] turbinem in tranquillitatem, et silebit fluctus ejus.
Latabuntur, quoniam quieverunt, et deducet eos ad portum quem voluerunt.
Constentur Domino misericordiam ejus, et mirabilia ejus in filios hominum.
Et exultent eum in ecclesia populi, et in cathedra seniorum laudent eum.
Ponet flumina in deserto, et fontes [h. exitus] aquarum.

1. Quatuor mss. *qui descendant in mare navibus*. MART.

2. In eodem ms. *clamabunt* : et mox de angustiis eduxit, pronomine eorum praetermisso.

3. Activo idem legit ms. non imminuet.

Et collocavit ibi esurientes : et fovebant urbem ad habitandum.
Et ferent agros, et plantabunt vineas : et facient fruges germina [Al. gemina].
Et benedicent eis, et multiplicabuntur nimis, et pecora [h.umenta] eorum non imminuent³.
Inimula sunt autem et afflicta, propter angustiam mali et doloris.
Et effundet despectionem super principes, et errare eos faciet in solitudine devia [h. inani].
Et sublevari pauperem de inopia, et ponet quasi gregem [h. oves] familias.
Videbunt recti, et latabuntur : et omnis iniquitas contrahet os suum.
Quis sapiens, et custodiet haec : et intelliget misericordias Domini ?

CANTICUM PSALMI DAVID.

VIII. Paratum cor meum, Deus : cantabo⁴, et psallam, sed et gloria mea.
Consurge [h. Exspersicere], psalterium et cithara, consurgam mane [h. exspersicere] dituculo.
Constebor tibi in populis, Domine, et cantabo te in nationibus [h. psallam tibi in plebibus].
Quoniam magna super caelos misericordia tua, et usque ad aethera veritas tua.
Exaltare super caelos, Deus : et super omnem terram gloria tua.
Ut liberentur dilecti tui : salva dextera tua, et exaudi me.
Deus locutus est in sanctuario suo : gaudebo : divitiam Sichem [Al. Sicimam], et valem Soccoth dimetiar.
Meus est Galaad, meus est Manasse, et Ephraim hereditas [h. fortitudo] capitis mei :
Juda duca [h. legifer] meus, Moab lebes petris meae :
Super Idumaeam projiciam calcamentum meum : cum Philistinam federabor [h. mih. Palestina federabitur].
Quis deducet me in civitatem munitam ?
Quis deducet me usque ad Idumaeam ?
Nonne tu, Deus, qui projecisti nos, et non exieris⁵, Deus in exercitibus nostris ?

4. Regine ms. *canto*; tum Cisterciensis, *consurgens psalterium, etc.*

5. Canon Carcassensis cum suis pedisequis : *Nonne tu, Deus, qui projecisti nos, et non exibis, etc.* MART.

Da nobis auxilium in tribulatione :
vana est enim salus ab homine.¹
In Deo erimus fortes faciemus virtutem,
et ipse concubabit hostes nostros.

VICTORI DAVID CANTICUM² [h. Psalmus].

CIX. Deus laudabilis mihi, ne taceas :
quia os impij et os dolosi contra me apertum est.
Locuti sunt de me lingua mendacii :
et verbis odii circumdederunt me,
et expugnaverunt me frustra.
Pro eo quod es diligebam, adversabantur mihi :
ego autem orabam.
Et posuerunt contra me malum pro bono,
et odium pro dilectione mea.
Constitu super eum impium,
et Satan stet a dextris ejus.
Cum fuerit judicatus, exeat condemnatus :
et oratio ejus sit in peccatum.
Fiant dies ejus pauci :
episcopatum ejus accipiat alter.
Sint filii ejus pupilli,
et uxor ejus vidua.
Instabiles vagentur liberi ejus, et mendicent :
et querant³ in parietinis suis.
Scrutetur exactor universa quae habet,
et diripiant alieni laborem ejus.
Non sit qui ejus miseretur :
nec qui clemens sit in pupillos ejus.
Fiat nocissimum ejus interitus :
in generatione altera deleatur nomen ejus.⁴
Redeat in memoriam [h. commemoretur] iniquitas
patrum ejus apud Dominum,
et iniquitas [h. peccatum] matris ejus non deleatur.
Sint contra Dominum semper :
et intereat de terra memoria eorum.

1. Idem, vana est enim salus hominis. MARR.

2. Plures mss. pro victoria David canticum. Hieronymus id minime improbare videtur praefatione commentariorum in Daniele. At de his sufficienter supra dictum est. MARR. — Nostri omnes codices, pro victoria, etc. inscribunt.

3. Ambo exemplaria canonis cum ms. codico S. Michaelis : Deus laudem meam ne taceris, ut legitur in Vulgata. MARR.

4. Idem mss. querantur, vel querantur. Ad impressam lectionem, quae proprius Hebraeo est, supple viciunt.

Eo quod non est recordatus facere misericordiam :
et persecutus est virum inopem, et pauperem :
et compunctum corde, ut interficeret.

Et dilexit maledictionem, quae [Al. et] venit ei :
et noluit benedictionem, quae elongabitur ab eo.
Et indutus est maledictione quasi vestimento suo,
et ingredietur quasi aqua in viscera ejus :
et quasi oleum in ossa ejus.

Sit ei quasi pallium [h. vestimentum], quo circumdatur,
et quasi cingulum, quo semper accingitur.

Hec est retributio eorum [Al. his], qui adversantur mihi a Domino,
et qui loquuntur malum contra animam meam.
Tu autem, Domine Deus⁵, fac mecum propter nomen tuum :

quoniam bona est misericordia tua, libera me.
Quoniam egenus, et pauper sum :

et cor meum vulneratum est intrinsicus.
Quasi umbra cum inclinatur, abductus sum,
excussus quasi locusta :

Genua mea vacillaerunt a jejuniis,
et caro mea mutata [h. macilentata] est absque oleo.

Et ego factus sum opprobrium eis :
videntes me moverunt caput suum.

Adjuva me, Domine Deus meus :
salva me secundum misericordiam tuam.

Et [Al. ut] sciant quoniam manus tua haec :
tu, Domine, fecisti eam.

Maledicent illi, et tu benedices :
restiterunt, et confundentur [h. restiterunt, et confusi sunt] :
servus autem tuus latabitur.

Induuntur adversarii mei confusione⁶,
et operiantur quasi pallio confusione sua.

Confitebor Domino vehementer in ore meo,
et in medio populorum [h. multorum] laudabo eum.

5. Hebraeus שׁוֹמֵר schemam, id est nomen eorum. Quod legitur etiam in canone Carcassonensi, et in codicibus mss. quo scholiis marginalibus vitata deprehendimus. MARR.

6. Solut Carcassonensis canon : Domine, Domine, pro Domine Deus. MARR.

— Cisterc. ms. inverso ordine, Deus, Domine fac, etc. In Hebraeo, הוֹדוּ אֱלֹהֵינוּ.

7. Addit idem ms. sua, et mox indumento, pro pallio, legit.

Quoniam stabit a dextris pauperis [h. egeni],
ut salvet a iudicibus [h. iudicantibus] animam ejus⁷.

DAVID CANTICUM [h. Psalmus].

CX. Dixit Dominus Domino meo : Sede a dextris meis,
donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

Virgam [h. Baculum] fortitudinis tuae emittet Dominus ex Sion :

dominare in medio inimicorum tuorum.
Populi tui spontanei erunt in die fortitudinis tuae⁸ :

in montibus [h. splendoribus] sanctis.
Quasi de vulva oriatur tibi,
ros adolescentiae tuae.

Juravit Dominus, et non penitebit eum,
tu es sacerdos in aeternum, secundum ordinem Melchisedech.

Dominus ad dexteram tuam [Al. a dextera tua],
percussit in die furoris sui reges.

Judicabit in gentibus, implevit [h. cadaveribus] valles,
percutit caput in terra multa.

De torrente in via bibit :
propterea exaltabit caput.

CXI. [Aleph]. Confitebor⁹ Domino in toto corde :
[Beth]. In consilio justorum [h. rectorum] et congregatione.

[Ghimel]. Magna opera Domini :

1. Idem ms. animam meam, juxta veterem versionem et Graeco, τὴν ψυχὴν μου.

2. Vix duos similes in hoc versiculo invenimus codices mss. Canon Memmianus sic legit : Populi tui judices erunt, in die fortitudinis tuae. Carcassonensis vero : Populi spontanei in die fortitudinis tuae. Corbeiens. ac rog. mss. Populi tui duces spontanei erunt, etc. Codex S. Michaelis : Populi tui duces in die, etc. Sorbonicum secuti sumus, quia veram retinere videtur lectionem Hieronymi. Ceterum canon Carcasson. legit consequenter, in montibus sanctis. Idem insuper cum ms. S. Michaelis omittit particulam quasi, quae tamen scripta reperitur in aliis omnibus mss. editisque libris. De San-Germanensi canonis nihil deinceps dicitur, quia nullus nobis superest a Psal. xciv. MARR.

— Alii mss. cum Cisterciensi judices legunt pro spontanei : alii, duces spontanei ; quas etiam Martian. in suis mss. variantes lectiones reperit. Hebraeus ad verbum, populus tibi spontaneus, etc.

3. Acrosticho hic et subsequens psalmus artificio constant, non tamen ut singulis versuiculis, sed singulis hemistichis singulae ex ordine alphabeti elementa praepoantur : quae et nos in libri albo praenotata, post Martianeum ex nostrorum codicum fide retinemus.

4. Ita canonis exemplaria cum aliquot aliis mss. Editi autem ac mss. quamplures : Exquirenda in cunctis voluntatibus suis. Hebr. cunctis voluntibus ea, id est, mandata. MARR.

— Cisterciensis ms. exquisita, et cum plerisque aliis, in cunctis voluntatibus suis : alii, ejus.

5. Scholia hujusmodi nullatenus probantur Hieronymo, qui his anevertens in epist. ad Sunn. et Frotol. ita ad Psal. xlviii, vers. 15, docte monebat : Pro justis, εὐδαι, id est, rectos, in Graeco eos invenisse dicitur ; sed hoc propter νερωδία ita in Latinum versum est. Alioquin et in eo loco ubi scriptum legitur in libro εὐδαι, justorum intelligimus li-

[Daleth]. Exquirenda cunctis³ voluntibus eum.
[He]. Gloria et decor opus ejus :

[Vau]. Et justitia ejus perseverans semper.
[Zain]. Memoriam fecit mirabilitum suorum :

[Heth]. Clemens et misericors Dominus [Al. Deus],
[Teth]. Escam dedit timentibus se :

[Iod]. Memor erit in sempiternum [h. saeculum] pacti sui.

[Caph]. Fortitudinem operum suorum annuntiabit populo suo,

[Lamed]. Ut det eis hereditatem gentium.
[Mem]. Opus manuum ejus veritas et judicium :

[Nun]. Fidelia omnia praecpta ejus.
[Samech]. Firmata in sempiternum [h. saeculum] jugiter :

[Ain]. Facta in veritate et aequitate,
[Ph]. Redemptionem misit populo suo.

[Sade]. Mandavit in aeternum [h. saeculum] pactum suum :

[Coph]. Sanctum et terribile nomen ejus.
[Res]. Principium sapientiae timor Domini.

[Sin]. Doctrina [h. eruditio] bona cunctis facientibus ea :

[Thau]. Laus ejus perseverat jugiter.

ALELUIA.

CXII. [Aleph]. Beatus vir qui timet Dominum.
[Beth]. In mandatis ejus colet nimis.

[Ghimel]. Potens in terra erit semen ejus :
[Daleth]. Generatio justorum⁴ [h. rectorum] benedicetur.

3. Acrosticho hic et subsequens psalmus artificio constant, non tamen ut singulis versuiculis, sed singulis hemistichis singulae ex ordine alphabeti elementa praepoantur : quae et nos in libri albo praenotata, post Martianeum ex nostrorum codicum fide retinemus.

4. Ita canonis exemplaria cum aliquot aliis mss. Editi autem ac mss. quamplures : Exquirenda in cunctis voluntatibus suis. Hebr. cunctis voluntibus ea, id est, mandata. MARR.

— Cisterciensis ms. exquisita, et cum plerisque aliis, in cunctis voluntatibus suis : alii, ejus.

5. Scholia hujusmodi nullatenus probantur Hieronymo, qui his anevertens in epist. ad Sunn. et Frotol. ita ad Psal. xlviii, vers. 15, docte monebat : Pro justis, εὐδαι, id est, rectos, in Graeco eos invenisse dicitur ; sed hoc propter νερωδία ita in Latinum versum est. Alioquin et in eo loco ubi scriptum legitur in libro εὐδαι, justorum intelligimus li-

[He]. *Substantia et divitiae in domo ejus.*
 [Van]. *Et iustitia ejus perseverans semper.*
 [Zain]. *Ortum est in tenebris lumen justis [h. rectis]:*
 [Heth]. *Clemens et misericors et justus [h. pius].*
 [Teth]. *Bonus vir clemens et fenerator:*
 [Iod]. *Dispensabit verba sua in iudicio¹.*
 [Caph]. *Quia in aeternum [h. saeculum] non commovebitur:*
 [Lamed]. *In memoria sempiterna erit justus.*
 [Mem]. *Ab auditu malo non timebit:*
 [Nun]. *Paratum cor ejus confidens in Domino.*
 [Samech]. *Firmum cor ejus non timebit:*
 [Ain]. *Donec aspiciat in hostibus suis.*
 [Phe]. *Dispersit, dedit pauperibus,*
 [Sade]. *Iustitia ejus permanet in aeternum:*
 [Coph]. *Cornu ejus exaltabitur in gloria.*
 [Res]. *Impius videbit, et irascetur;*
 [Sin]. *Dentibus suis frendet, et tabesceat:*
 [Thau]. *Desiderium impiorum peribit.*

ALLELUIA.

CXIII. *Laudate, servi, Dominum:*
laudate nomen Domini:
 Sit nomen Domini benedictum:
amodo et usque in aeternum [h. saeculum].
Ab ortu solis usque ad occasum ejus:
laudabile nomen Domini.
Excelsus super omnes gentes Dominus:
super caelos gloria ejus.
Quis ut Dominus Deus noster:
qui in excelsis habitans.
Humilia respiciet²
in caelo et in terra.
Suscitans de terra [h. pulvere] inopem,
et de stercore elevat pauperem.
Ut eum sedere faciat cum principibus,
cum principibus populi sui.

brum: et non debemus sic verbum de verbo exprimere, ut dum syllabas sequimur, perdamus intelligentiam. MARX.

1. Nostris omnes mss. dispensavit: vitiose autem erat antea dispensabit.
2. In ms. Cisterciensi, respiciet.
3. Vocem hanc alleluia, transfert Cisterciens, ms. in subsequentis psalmi epigraphem juxta Septuaginta et Vulgatum.
4. Septuaginta legunt, facta est Judaea, etc.

Qui collocat sterilem in domo,
matrem filiorum letantem. Alleluia³.

CXIV. *Cum egrederetur Israel de Aegypto:*
domus Jacob de populo barbaro:
Factus est Judas⁴ in sanctificationem ejus:
Israel potestas illius.
Mare vidit, et fugit:
Jordanis conversus est retrorsum.
Montes subsilierunt quasi arietes:
colles quasi filii gregis [h. ovium].
Quid tibi est mare, quod fugisti?
Jordanis, conversus es retrorsum?
Montes, subsultastis⁵ quasi arietes:
colles, quasi filii gregis [h. ovium]?
A facie Domini contremisecit terra⁶:
a facie Dei Jacob.
Qui convertit petram in paludes aquarum:
silicem in fontes aquarum.

CXV. *Non nobis⁷, Domine, non nobis:*
sed nomini tuo da gloriam:
propter misericordiam tuam, et veritatem tuam.
Ne [h. Quare] dicant gentes:
Ubi est Deus eorum?
Deus autem noster in caelo:
universa quae voluit, fecit.
Idola gentium [h. eorum] argentum et aurum:
opus manuum hominum.
Os habent, et non loquuntur:
oculos habent, et non videbunt.
Aures habent, et non audient:
nasum habent, et non odorabunt.
Manus habent, et non palpabunt:
pedes habent, et non ambulabunt:
non [AL. nec] onabunt in gutture suo.
Similes illis fiant qui faciunt ea,
et omnes qui confidunt in eis.
Israel confidit⁸ in Domino:
auxiliator et protector eorum est.

Idque retinet canon Carcass. cum suis pedissequis. MARX.

5. Interserunt duo e nostris mss. quia: tum exultastis, pro subsultastis legunt.
6. Regine ms. contremisecat terra.
7. Hic apud Hebraeos incipit Psal cxv, apud Graecos vero ac Latinos conjunctim descriptus est cum praecedenti. MARX.
8. Cisterciens. ms. hic et paulo post, confidet.

Domus Aaron confidit in Domino:
auxiliator et protector eorum est.
Timentes Dominum confidunt in Domino:
auxiliator et protector eorum est.
Dominus recordatus nostri¹, benediceat,
benediceat domui Israel:
benediceat domui Aaron.
Benediceat timentibus Dominum:
parvis et magnis.
Addat Dominus super vos:
super vos et super filios vestros.
Benedicti vos a Domino:
qui facit caelum et terram.
Caelum caelorum Domino:
terram autem dedit filios hominum.
Non mortui laudabunt Dominum:
nec omnes qui descenderunt in silentium.
Sed nos benedicimus Domino:
amodo et usque in aeternum. Alleluia².

CXVI. *Dilexit quoniam exaudivit [AL. audivit] Dominus³*
vocem deprecationis meae,
quoniam inclinavit aurem suam mihi,
et in diebus meis invocabo⁴:
Circumdederunt me funes mortis,
etmunitiones inferni invenerunt me.
Angustiam et dolorem reperi,
et nomen Domini invocabo.
Obsecro, Domine, salva [h. eripe] animam meam:
clemens Dominus, et justus:
et Deus noster misericors [h. pius].
Custodit parvulus Dominus:
attenuatus sum, et saevavit me.
Revertere, anima mea, in requiem tuam:
quia Dominus reddet tibi.
Quia eruet animam meam de morte⁵,
oculos meos a lacrymis, pedes meos ab offensa.
Deambulabo coram Domino,
in terris viventium⁶.

Credidi propter quod [h. quia] locutus sum⁷:
ego afflictus sum nimis:
Ego dixi in stupore meo:
omnis homo mendacium [h. mentitur].
Quid reddam Domino,
pro omnibus quae retribuet mihi?
Calicem salutaris [AL. salutis] accipiam,
et nomen Domini invocabo.
Vota mea Domino reddam,
coram omni populo ejus.
Gloriosa in conspectu Domini [h. Pretiosa in oculis Domini],
mors sanctorum [h. misericordium] ejus.
Obsecro, Domine, quia ego sercus tuus,
ego sercus tuus filius ancillae tuae.
Dissolvisti vincula mea:
tibi immolabo hostiam laudis [h. confessionis],
et in nomine Domini invocabo.
Vota mea Domino reddam
in conspectu omnis populi ejus.
In atriis domus Domini,
in medio tui⁸, Jerusalem. Alleluia.

CXVII. *Laudate Dominum omnes gentes:*
collaudate⁹ eum, universi populi [h. plebes].
Quia confortata est super nos misericordia ejus,
et veritas Domini in aeternum. Alleluia.

CXVIII. *Confitemini Domino, quoniam bonus:*
quoniam in aeternum [h. saeculum] misericordia ejus.
Dicat nunc [h. obsecro] Israel:
Quoniam in aeternum [h. saeculum] misericordia ejus.
Dicat nunc [h. obsecro] domus Aaron:
Quoniam in aeternum [h. saeculum] misericordia ejus.
Dicant nunc [h. obsecro] qui timent Dominum:
Quoniam in aeternum [h. saeculum] misericordia ejus.

1. Idem, recordatus est nostri, et benediceat.

2. Postquam hoc verbum alleluia tacet regine ms. Cisterciens, autem subsequenti psalmo ad tituli instar juxta Vulgatum praefigit.

3. Mss. tres: *Dilexi quoniam exaudivit, Domine, Memmianus et Carnutensis emendatus, exaudivit Dominus.* MARX.

4. Cisterciens. ms. invocavi.

5. Cisterc. ms. hic tacet meam.

6. Ex hoc loco idem ms. juxta Septuaginta, ac Vulgatum ab his derivatam versionem, praeposita epigraphem alleluia, Psalmum cxv exorditur.

7. Ab his verbis Psalmum cxv auspicantur Graeci et Latini. MARX.

8. Pronomen tui Cisterciens. ms. hic respuit.

9. Idem ms. et laudate: tum, quid confirmata est, pro confortata: denique plus habet unctel verbum, post certitas Domini.

Cum tribularer, invocavi Dominum,
et exaudivit me in latitudine Dominus.
Dominus meus [Al. add. est] non timebo
quid faciat mihi homo;
Dominus mihi auxiliator [h. inter auxiliares],
et ego despiciam [h. aspiciam] adientes me.
Melius est sperare [h. confidere] in Domino,
quam sperare in homine.
Melius est sperare [h. confidere] in Domino,
quam sperare in principibus.
Omnes gentes circumdederunt me;
in nomine Domini quia ultus sum in eas¹ [h. con-
trivi eas].
Circumdederunt me, et obsederunt me:
sed in nomine Domini, quia ultus sum in eas [h.
contrivi eas].
Circumdederunt me quasi opes:
extinctæ sunt quasi ignis spinarum,
in nomine Domini, quia ultus sum in eas [h. con-
trivi eas].
Impulsus pellebar ut caderem,
et Dominus sustentavit me [h. et Dominus auxi-
liatus est mihi].
Fortitudo mea, et laus mea Dominus:
et factus est mihi in salutem.
Vox laudis, et salutis
in tabernaculis iustorum.
Dextera Domini fecit fortitudinem [h. virtutem]:
dextera Domini excelsa,
dextera Domini fecit fortitudinem [h. virtutem].
Non moriar, sed vivam,
et narrabo opera Domini.
Corripiens arguit [h. Castigans castigavit] me Do-
minus,
et morti non tradidit me.
Aperite mihi portas iustitiæ:
ingressus in eas confitebor Domino.
Hæc porta Domini,
iusti intrabunt in eam.

1. Hoc et proxime sequenti gemino huius loco tacet Cisterciensis. ms. quia, ac legit ultus sum eos.

2. In canonicis exemplaribus psalmus iste divisus est ut cæteri per cola et commata, ita ut sexdecim versus sub unaquaque littera alphabeti Hebraici positi reperiantur. Hanc quoque divisionem secutus est S. Augustinus in suo *speculo*; quia jam usæ recepta erat ante Hieronymum in editione Latina psalmodiarum vulgata ac communi. Nos vero Hebræorum mss. voluminibus, quæ singulis litteris octo versus attribuit, atque Hieronymo præsertim adha-

Confitebor tibi, quoniam exaudivisti me,
et factus es mihi in salutem.
Lapidem [h. lapid] quem reprobaaverunt edificantes:
factus est in caput anguli.
A Domino factum est istud,
et hoc est [Al. tac. est] mirabile in oculis nostris.
Hæc est dies quam fecit Dominus:
exultentus et letentur in ea.
Obsecro, Domine, salva, obsecro:
obsecro, Domine, prosperare, obsecro.
Benedictus qui venit in nomine Domini:
benediximus vobis de domo Domini:
Deus Dominus, et apparuit [h. illuxit] nobis:
frequenter [h. obligate] solemnitate in fron-
dosis,
usque ad cornua altaris.
Deus meus es tu, et confitebor tibi:
Deus meus es tu, et exultabo te.
Confitebor Domino, quoniam bonus:
quoniam in æternum [h. sæculum] misericordia
ejus.

CXIX. [Aleph]. Beati immaculati in via²: qui
ambulant in lege Domini.
Beati qui custodiunt testimonia ejus: in toto corde
requirunt [Al. requirunt] eum.
Non enim qui operantur iniquitatem, in viis ejus
ambulaverunt.
Tu mandasti præcepta tua custodiiri nimis.
Utinam dirigantur via mea, ad custodienda præ-
cepta tua.
Tunc non confundar, cum respexero ad omnia man-
data tua.
Confitebor tibi in directione cordis: cum didicero
judicia iustitiæ tuæ.
Præcepta tua custodium: ne derelinquas me nimis.
[Beth]. In quo corrigit juvenis [h. mundabit puer]
semitam suam, cum custodierit [h. ut custodiat]
verba tua.

rentes, tot versus cuique litteræ assignamus. quot illo assignandos admonuit. Verum debet scire, inquit s. doctor ad *Paulam Urbicam*, c. in prioribus psalmi (ex et cxi) singulis litteris singulos versiculos, qui trimetro iambico constant, esse subnexos. . . In centesimo decimo octavo psalmo singulas litteras octavo versus sequuntur, etc. » MAR.

— De more juxta Vulgatam præfigit Cisterciensis. ms. titulum *alleluia*. De hujus porro psalmi acros-
tico per octonos versu artificio, ipsum recole s. in-
terpretem in epist. 30 ad *Paulam*.

In toto corde me exquisivi te: ne errare me facias
a mandatis tuis.
In corde meo abscondi eloquium tuum, ut non pec-
ceni tibi.
Benedictus tu [Al. es], Domine: doce me præcepta
tua.
In labiis meis narraui omnes justitias [h. omnia
judicia] oris tui.
In via testimoniorum tuorum latatus [h. gavisus]
sum, quasi in omnibus divitis:
In præceptis tuis meditabor, et contemplantur semi-
tas tuas.
In iustitiis [h. præceptis] tuis delectabor, non obli-
viscar verba tua.
[Ghime]. Tribus sermo tuo: vivam¹, et custodiam
verba tua.
Revelas oculos meos, et video [h. aspiciam] mira-
bilia de [Al. in] lege tua.
Advena ego sum in terra: ne abscondas a me man-
data [h. præcepta] tua.
Desideravit anima mea desiderare [h. Meditari]
anima mea desideravit] judicia tua in omni
tempore.
Increpasti superbos: maledicti qui recedunt a man-
datis tuis.
Afer a me opprobrium, et contemptum, quoniam
testimonia tua custodiui.
Etenim sederunt² principes, adversum me loque-
bantur: serpens³ autem tuus meditabatur præ-
cepta tua.
Sed et testimonia tua voluntas⁴ [h. delectatio] mea,
quasi viri [h. consilii] amicissimi mei.
Adhæsit pulcra anima mea: vivifica me juxta
verbum tuum.
[Daleth]. Vias meas exposui [h. narraui], et exau-
divisti me [Al. tac. me]:
doce me iustitiam tuam: [h. præcepta tua].

1. Ms. Cisterciensis. ut vivam.

2. Idem juncto reginæ ms. etenim sedentes, pro sederunt.

3. Exscriptor canonis Carcassonensis posuit in contextu hujus psalmi omnia fere marginalia scholia, quæ nos ob studium legentis hic describere curavimus notando unquam litteræ respondent: Ghime 7, meditabitur in præceptis tuis; Van 1, pietates tuæ; Van 2, exprobranti mihi sermonem; Van 4, in sæculum et ultra; Van 5, mandata tua quæsvi; Van 7, in præceptis tuis; Van 8, palmas meas; Zain 8, quia mandata tua; Beth 4, ut custodiam verba tua; Beth 4, festinavi et non tardavi; Beth 6, media nocte surgebam; Beth 7, custo-

Viam præceptorum [h. mandatorum] tuorum fac
me intelligere, et loquar in mirabilibus tuis.
Distillavit anima mea præstultitia: serva [h. con-
firma] me juxta eloquium tuum.
Viam mendacii aufer a me, et legem tuam dona
mihi [h. miserere mei].
Viam fidei elogi: judicia tua proponebam.
Adhæsi testimoniiis tuis: Domine, ne confundas
me.
Viam mandatorum tuorum curram: quoniam di-
latasti cor meum.
[He]. Ostende [h. illumina] mihi, et custodiam
eam per vestigium.
Doce me, et observabo legem tuam: et custodiam
eam in toto corde.
Deduc me in semita mandatorum [h. præceptorum]
tuorum: quia ipsam volui.
Inclina cor meum ad testimonia tua, et non ad ava-
ritiam.
Averte oculos meos, ne videant vanitatem; in via
tua vivifica me.
Susceit sermo tuo eloquium tuum, in timorem
tuum.
Averte opprobrium meum quod reveritus sum: quia
[Al. tac. quia] judicia tua bona.
Ecce desideravi præcepta [h. mandata] tua: in
justitiis tua vivifica me.
[Vau]. Et veniant mihi misericordie tuæ, Domine,
et salus tua juxta eloquium tuum.
Et respondebo exprobrantibus mihi sermonem: quia
speravi in sermone tuo.
Et ne auferas⁴ de ore meo verbum veritatis usque
nimis: quoniam judicia tua expectavi.
Et custodiam legem tuam jugiter, in sempiternum,
et ultra.
Et ambulabo in spatioso, quia præcepta tua quæ-
sivi.

dientium mandata tua; Toth 2, bonum saporem. . . quia præceptis tuis credidi; Toth 3, antequam humiliter; Toth 5, applicaverunt. . . servabo mandata tua; Toth 6, delectatus sum; Iod 4, præcepta tua; Iod 3, justa judicia tua; Iod 4, secundum eloquium tuum cum sermo tuo; Iod 5, delectationes meæ; Iod 6, quoniam mendaciter iniquitatem fecerunt in me. MAR.

4. Reginæ ms. voluptas, fermo ut scholiastæ placet.

5. In Cisterciensis. ms. avertas pro auferas.

Et loquar¹ in testimoniis tuis coram regibus, et non confundar.

Et delectabor in mandatis tuis, quae dilexi.

Et leuabo manus meas ad mandata tua, quae dilexi, et loquar in praeceptis tuis.

[Zain]. Memento sermonis seruo tuo, quem me sperare fecisti.

Haec est consolatio mea in afflictione mea: quia eloquium tuum edificauit me.

Superbi deridebant me nimis: a lege tua non declinavi.

Recordatus sum iudiciorum tuorum a saeculo, Domine, et consolatus sum.

Horror obtinuit me ab impiis qui dereliquerunt legem tuam.

Carmine erant mihi praecepta tua, in domo peregrinationis meae.

Recordatus sum in nocte nominis tui, Domine, et custodivi legem tuam.

Hoc factum est mihi: quia praecepta tua custodivi.

[Heth]. Pars mea, Domine: dixi in custodiam verbum tuum.

Deprecatus sum vultum tuum in toto corde: miserere mei secundum eloquium tuum.

Recogitavi vias meas, et conuertii pedes meos ad testimonia tua.

Festinaui, et non neglexi, custodire mandata tua, Funes impiorum implicauerunt me: legem tuam non sum oblitus.

Medio noctis surgam ad confitendum tibi, super iudicia iustitiae [Al. justificationis] tuae.

Particeps ego sum omnium timentium te, et custodientium praecepta tua.

Misericordia tua, Domine, completa est terra, praecepta tua doce me.

[Teth]. Benefecisti cum seruo tuo, Domine: secundum verbum tuum.

1. Hic et inferius tertio ab hoc versiculo, loquebar habet Cisterc. ms. et plerique alii editi Latini libri, pro loquar.

2. Fortasse rectius Cisterc. ms. bonum sapere, pro bonum sermone, Hebraice enim est טוב, quod in sapientiam vertitur.

3. Regina ms. iuxta Vulgatum, meditatio mea.

4. Manuscripti legunt sine propositione in verbum tuum expectavi. Scholia autem marginalia sic ea habent: Caph 1, defecti in salutari tuo; Caph 2, in eloquium tuum; Caph 3, quia factus sum sicut uter in funario; Lamel 3, quia omnes serui tui, Nonnulla jam posita ac minoris momenti praetermit-

timus. Lamel 8, omni consummationi vidi finem; Mem 2, super inimicos meos instrui me mandata tua; Nun 2, iuravi et statui: Nun 4, complacent tibi, obsecro, Domine; Nun 5, in palma mea; Samech 3, secundum eloquium tuum, vel secundum iudicium tuum; Samech 5, sustentaris, etc. Ain 2, pro seruo tuo in bono; Ain 6, tempus faciendi, Domine, vacare fecerunt legem tuam; Ain 8, propterea universa mandata tua dilexi; Ebe 7, vultum tuum illumina super seruum tuum; Sade 1, iustus tu, Domine, et recta iudicia tua; Sade 4, probatum eloquium tuum... dilexisti illud. MANU.

Bonum sermonem², et scientiam doce me: quia mandatis tuis credidi.

Antequam audirem, ego ignoravi: nunc autem eloquium tuum custodivi.

Bonus est tu, et beneficus: doce me praecepta tua. Applicabant mihi mendacium superbi, ego autem in toto corde seruabam praecepta tua.

Incrassatus est velut adeps cor eorum, et ego in lege tua delectabar.

Bonum [Al. add. est] mihi quia afflicti sum, ut discerem praecepta tua.

Melior est mihi lex oris tui: super millia auri et argenti.

[Iod]. Manus tuas fecerunt me, et firmaverunt me [Al. fac. me]: doce me, et discam mandata tua.

Qui timent te, videbunt me, et latibuntur: quia sermonem tuum expectavi.

Scio, Domine, quia iustum iudicium tuum, et vere afflicisti me.

Sit, obsecro, misericordia tua in consolatione mea; sicut locutus es seruo tuo.

Veniunt mihi misericordiae tuae, et vivam: quia lex tua delectatio mea³.

Confundantur superbi, quoniam inique contriverunt me: ego autem loquar in praeceptis tuis.

Revertantur ad me qui timent te, et qui sciunt testimonium tuum.

Fiat cor meum perfectum in praeceptis tuis, ut non confundar.

[Caph]. Defecti in salutare tuum anima mea: in verbum tuum expectavi⁴.

Consumpti sunt oculi mei in verbum tuum: dicentes: Quando consolaberis me?

Et cum essem quasi uter in pruina, praecepta tua non sum oblitus.

1. Hic et inferius tertio ab hoc versiculo, loquebar habet Cisterc. ms. et plerique alii editi Latini libri, pro loquar.

2. Fortasse rectius Cisterc. ms. bonum sapere, pro bonum sermone, Hebraice enim est טוב, quod in sapientiam vertitur.

3. Regina ms. iuxta Vulgatum, meditatio mea.

4. Manuscripti legunt sine propositione in verbum tuum expectavi. Scholia autem marginalia sic ea habent: Caph 1, defecti in salutari tuo; Caph 2, in eloquium tuum; Caph 3, quia factus sum sicut uter in funario; Lamel 3, quia omnes serui tui, Nonnulla jam posita ac minoris momenti praetermit-

Quot sunt dies serui tui: quando facies in persecutionibus me iudicium.

Foderunt mihi superbi foveas, quae non erant iuxta legem tuam.

Omnia mandata tua vera: falso persecuti sunt me, auxiliare mihi.

Paulo minus consumpserunt me in terra: ego autem non dimisi praecepta tua.

Secundum misericordiam tuam vivifica me, et custodiam testimonia oris tui¹.

[Lamed]. In aeternum [Al. saeculum], Domine, verbum tuum permanet in caelo.

In generatione, et generatione fides tua: fundasti terram, et stat.

Iudicio tuo stant usque hodie: quia omnia serviunt tibi.

Nisi quod lex tua delectatio mea: forte perissem in pressura mea.

In sempiternum non obliviscar praeceptorum tuorum: quia per ipsa vivificasti me.

Tuus ego sum, salva me: quoniam praecepta tua quaesivi.

Me expectaverunt impij, ut perderent me: testimonium tuum considerabo.

Omni consummationis vidi finem: latum mandatum [h. praeceptum] tuum nimis.

[Mem]. Quam dilexi legem tuam! Tota die haec meditatio mea.

Super inimicos meos instruxisti me mandato tuo²: quia in sempiternum hoc est mihi.

Super omnes qui docebant me, eruditus sum: quia testimonia tua meditatio mea.

Super senes intellexi: quia praecepta tua servavi.

Ab omni semita mala prohibui pedes meos, ut custodirem [Al. custodiam] verba tua.

A iudicis tuis non recessi: quia tu illuminasti me.

Quam dulce gutturi meo eloquium tuum, super mel ori meo.

Praecepta tua considerabam: propterea odium omnem semitam mendacii.

[Nun]. Lucerna pedi meo verbum tuum, et lux semitae meae.

Iuravi, et perseverabo: ut custodiam iudicia iustitiae tuae.

1. Minori numero testimonium praefert Cisterc. ms. et mox perstat verbum tuum, pro permanet, etc.

2. Iterum Cisterciensis. ms. instrui me mandata tua.

3. Idem ms. mendax, congregatio, pro cogitatio. In Hebraeo fallacia, aut calumniam dicitur.

Afflicti sum usque nimis: Domine, vivifica me iuxta verbum tuum.

Voluntaria oris mei complacent tibi, Domine, et secundum iudicia tua doce me.

Anima mea in manu mea semper, et legis tuae non sum oblitus.

Posuerunt impij laqueum mihi, et a praeceptis tuis non aberravi.

Hereditas mea testimonia tua in sempiternum: quia gaudium cordis mei sunt.

Inclinavi cor meum ut facerem iustitias tuas, propter aeternam retributionem.

[Samech]. Tumultuosos odium, et legem tuam dilexi.

Protectio mea et scutum meum tu es: verbum tuum expectavi.

Recedite a me, maligni, et custodiam mandata Dei mei.

Confirma me secundum verbum tuum, et vivam: et noli me confundere ab expectatione mea.

Auxiliare mihi, et salvus ero: et delectabor in praeceptis tuis iugiter.

Abieci omnes qui aversantur praecepta tua: quia mendax cogitatio³ eorum.

Quasi scorium computasti omnes impijs terram: propterea dilexi testimonia tua.

Horripilavit a timore tuo caro mea, et iudicia tua timui.

[Ain]. Poci iudicium et iustitiam: ne derelinquas me his qui calumniantur me.

Sponde pro seruo tuo in bonum: ne calumnientur me superbi.

Oculi mei defecerunt in salutare tuum, et in eloquium iustitiae tuae.

Fac cum seruo tuo iuxta misericordiam tuam, et praecepta tua doce me.

Servus tuus sum ego, instrue me: et cognoscam testimonia tua.

Tempus est ut facias, Domine: prevaricati sunt legem tuam.

Propterea dilexi mandata tua: super aurum et topazium.

Propterea in [Al. ad] universa praecepta tua direxi: omnem semitam mendacii odio habui.

[Phe]. Mirabilia testimonia tua; idcirco custodivit ea anima mea.

1. Iterum Cisterciensis. ms. instrui me mandata tua.

2. Idem ms. mendax, congregatio, pro cogitatio. In Hebraeo fallacia, aut calumniam dicitur.

Ostium sermonum tuorum lucidum, docens [Al. docet] parvulos.
 Os meum aperui et respiravi : quia mandata [h. praecepta] tua desiderabam.
 Respice ad me, et miserere mei : iuxta iudicium diligentium nomen tuum.
 Gressus meos firma [Al. confirma] in sermone [h. eloquio] tuo, et non des potestatem in me universe iniquitati.
 Redime me a calumnia hominis, et custodiam¹ praecepta [h. mandata] tua.
 Vultum tuum ostende servo tuo, et doce me praecepta tua.
 Rivi aquarum fluebant de oculis meis : quia non custodierunt legem tuam.
 [Sadé]. Justus es, Domine, et rectum iudicium tuum. Praecepisti iustitiam testimonii tui, et veritatem² nimis.
 Consumpsit me zelus meus : quia oblitus sum verborum tuorum hostes mei.
 Probatus sermo tuus nimis, et servus tuus dilexit illum.
 Parvulus ego sum, et contemptibilis : sed praecepta tua non sum oblitus.
 Iustitia tua, iustitia sempiterna, et lex tua veritas. Tribulatio et angustia invenerunt me : mandata tua voluntas mea.
 Iusta testimonia tua semper [h. saeculum] : doce me, et vivam.
 [Coph]. Clamavi in toto corde, exaudi me, Domine : praecepta tua custodiam.
 Inocavi te, salvum me fac, et custodiam testimonia tua.
 Surgebam adhuc in tenebris, et clamabam, verbum tuum exspectans.
 Praeveniebant oculi mei vigilias, ut meditarer in sermonibus tuis.
 Vocem meam exaudi iuxta misericordiam tuam : Domine, secundum iudicium tuum vivifica me. Appropinquaverunt persecutores mei sceleris³, et a lege tua procul facti sunt.
 Prope es tu, Domine, et omnia mandata tua veritas.

1. In eodem ms. a calumnia hominum, ut custodiam, etc.

2. Addit hic idem ms. pronomen tuam.

3. Vaticanus ms. cum canone Carcassonensi, persecutores sceleris, a lege, etc. Memmianus et codex S. Michaelis, persecutores mei sceleris, id est, persecutores mei nequissimi. Marr.

A principio novi de testimoniis tuis : quod in aeternum fundaveris ea.

[Res]. Vide afflictionem meam, et eripe me : quia legis tuae non sum oblitus.

Judica causam meam, et redime me : in sermone tuo vivifica me.

Longe ab impiis salus : quia praecepta tua non quaesierunt.

Misericordiae tuae nulla, Domine : iuxta iudicia tua vivifica me.

Multi qui persequuntur me, et affligunt me : a testimoniiis tuis non declinavi.

Vidi praevaricatores tuos, et marebam : quia verbum tuum non custodierunt.

Vide quoniam praecepta tua dilexi : Domine, iuxta misericordiam tuam vivifica me.

Caput verborum tuorum veritas, et in sempiternum omne iudicium iustitiae tuae.

[Sin]. Principes persecuti sunt me sine causa : verba autem tua timuit cor meum.

Gaudens ego sum in eloquio tuo : sicut qui invenit spolia multa.

Mendacium odio habui, et detestatus sum : legem [Al. add. autem] tuam dilexi.

Septies in die laudavi te : super iudiciis iustitiae tuae.

Pax multa diligentibus legem tuam, et non est illis scandalum.

Expectavi salutem tuam, Domine, et mandata tua feci.

Custodivi anima mea testimonia tua, et dilexit ea nimis.

Custodivi praecepta tua, et testimonia tua : quia omnes vias meas in conspectu tuo.

[Thau]. Ingrediatur [h. Appropinquet] laus mea coram te, Domine : secundum verbum tuum doce me.

Veniat deprecatio mea ante vultum tuum : secundum eloquium tuum libera me.

Fundant labia mea hymnum : docebis enim me praecepta tua.

Loquetur⁴ lingua mea sermonem tuum : quia omnia mandata tua iusta.

— Cisterciensis. ms. persecutores mei usque scelus. In Hebraeo tantum est, נִסְיָא, quod est nefas, eo ferme modo quod Latine indeclinabiliter dicimus :

Troja nefas, commune Asiae Europaeque sepulcrum.

4. Hieronymus, ad Sunn. et Fretel. « In Graeco ὁμολογῶν vos legisse dixistis. Quod verbum sive dicas, pronuntiabitur; sive effabitur, sive loquetur, id

Sit manus tua auxiliatrix mea : quia praecepta tua elegi.

Desideravi salutem tuam, Domine, et lex tua voluntas mea.

Vivet anima mea, et laudabit te : et iudicia tua auxiliabuntur mihi.

Erravi quasi ovis perdita, quare servum tuum : quia mandatorum [h. praeceptorum] tuorum non sum oblitus.

CANTICUM GRADUEM.

CXX. Ad Dominum in tribulatione mea clamavi, et exaudivit me.

Domine, libera animam meam a labio mendacii, a [Al. et] lingua dolosa.

Quid detur tibi, aut quid opponatur tibi ad linguam dolosam¹ ?

Sagittae potentis acuta, cum carbonibus juniperorum.

Heu mihi quia peregrinatio mea prolongata est ! Habitavi cum tabernaculis Cedar.

Multum peregrina est anima mea, cum odionibus pacem.

Ego pacifica loquebar, et illi bellantia².

CANTICUM GRADUEM.

CXXI. Levavi oculos meos in montes : unde veniet auxilium mihi.

ipsum significas. Denique et nos in Hebraeo ita verbum, loquetur lingua mea sermonem tuum ». Ideo haec a nobis recitantur, quod scholasticus noster hoc modo interpretari voluerit, respondebit lingua mea eloquium tuum. Caetera scholia in textum hujus psalmi derivata errore librorum sunt haec : Coph 3, surgebam adhuc in tenebris, et deprecabar; Coph 4, ut meditarer in eloquiis tuis; Coph 5, secundum iudicia tua; Coph 7, praecepta tua veritas; Res 4, miserationes tuae; Res 5, multi persecutores mei et afflictiores mei; Res 6, praevaricatores et marebam; Res 8, caput verbi tui veritas, et in saeculum, etc. Sin 6, et praecepta tua feci; Sin 8, coram te; Thau 1, in conspectu tuo; Thau 4, omnia eloquia tua iusta; Thau 5, mandata tua elegi; Thau 6, et lex tua delectatio mea. Marr.

— Reginae ms. loquatur. « Nos, inquit ipse Hieronymus epist. ad Sunniam et Fretelam, de Hebraeo ita vertimus, loquetur lingua mea sermonem tuum ».

Auxilium meum a Domino, factori caeli et terrae.

Non det in commotionem pedem tuum, nec dormiet qui custodit te.

Ecce non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israel³.

Dominus custodit te : Dominus protectio tua, super manum dexteram tuam.

Per diem sol non percutiet te, neque luna per noctem.

Dominus custodiet te ab omni malo : custodiat animam tuam.

Dominus custodiat exitum tuum et introitum tuum : amodo et usque in aeternum.

CANTICUM GRADUEM DAVID.

CXXII. Latatus sum eo⁴ [Al. in eo] quod dixerint mihi :

In domum Domini ibimus.

Stantes erant pedes nostri, in portis tuis, Jerusalem.

Jerusalem quae edificatur⁵ ut civitas, cujus participatio ejus simul.

Quia tibi ascenderunt tribus tribus Domini testimonium Israel : ad confitendum nomini Domini.

Quia tibi sederant sedes in iudicio : sedes domus [Al. domus] David.

Rogate pacem Jerusalem⁶ : sit bene his qui diligunt te.

1. Aut quid opponatur tibi lingua dolosa. Ita canon. Carcasson. codex S. Michaelis ac Vaticanus. Marr.

— Ms. Cisterc. A lingua, etc.

2. Nostri omnes mss. peregrinata est.

3. S. Augustinus in speculo, et illi debellabant ea. Marr.

4. Unus Cisterciensis. neque obdormiet, qui custodiet Israel.

5. Codex S. Michaelis et Memmianus canon, in eo quod dixerint mihi. Marr.

6. Cisterciensis ms. qua edificabitur.

7. Alter mss. Carcass. et S. Mich. qui legunt : Interrogate pacem Jerusalem, abundantia his qui diligunt te. Sit pax in virtute tua, sit abundantia, etc. ita quoque Vaticanus, nisi quod habet, abundantiam his, etc. Marr.

*Sit pax in muris tuis :
abundantia in domibus tuis.
Propter fratres meos et amicos meos, loquar pacem
tibi.
Propter domum Domini Dei nostri,
quæram bona tibi.*

CANTICUM GRADUUM.

CXXXIII. *Ad te levavi oculos meos,
qui habitas in caelis.
Ecce sicut sercorum ad manum dominorum
suorum :
sicut oculi ancillæ ad manum domine suæ,
sicut oculi nostri ad Dominum Deum nostrum,
donec misereatur nostri.
Misereatur nostri, Domine, misereatur nostri ;
quia multum repleti sumus despectione.
Multum repleta est anima nostra
opprobrio abundantium, et despectione super-
bhorum¹.*

CANTICUM GRADEUM DAVID.

CXXXIV. *Nisi Dominus fuisset in nobis :
dicat nunc Israel.
Nisi Dominus fuisset in nobis :
cum excurgerent super nos homines.
Forsitan vivos absorbuissent nos :
cum irasceret furor eorum super nos.
Forsitan aquæ circumdedissent nos :
torrens transisset super animam nostram².
Forsitan transisset super animam nostram,
aqua superbie.
Benedictus Dominus :
qui non dedit nos in prædam dentibus eorum.
Anima nostra quasi avis crepta est
de laqueo venantium :
Laqueus contritus est,
et nos liberati sumus.*

1. Nostri omnes mss. in recto, opprobrium, et despectio.

2. Idem, forsitan aquæ inundassent super nos. MART.

3. Notatum s. ipsimet interpreti in commentariis in Ezechiel, cap. XLVII, scriptum esse in Hebræo, torrens pertransiit animam meam.

4. Non bene legitur in speculo S. Augustini,

*Auxilium nostrum in nomine Domini :
qui fecit caelum et terram.*

CANTICUM GRADUUM.

CXXXV. *Qui confidunt in Domino, quasi mons
Sion,
immobilis, in æternum habitabilis¹.
Jerusalem, montes in circuitu ejus,
et Dominus in circuitu populi sui :
anodo et usque in æternum.
Quia non requiescet [Al. requiescit] virga impie-
tatis super sortem justorum,
ut non mittant justi in iniquitatem manus suas.
Benefac, Domine, bonis,
et rectis corde.
Qui autem declinant ad pravitates suas,
deducet eos Dominus cum his, qui operantur ini-
quitate :
pax super Israel.*

CANTICUM GRADUUM.

CXXXVI. *Cum converteret Dominus captivitatem
Sion :
facti sumus quasi somniantes².
Tunc impletur risu os nostrum,
et lingua nostra laude.
Tunc dicent in gentibus :
Magnificavit Dominus facere cum istis.
Magnificavit Dominus facere nobiscum :
facti sumus sicut letantes.
Converte, Domine, captivitatem nostram :
sicut rivos³ in austro.
Qui seminant in lacrymis,
in exultatione metent.
Qui ambulans ibat et flebat, portans ad seminan-
dum sementem :
veniens veniet in exultatione,
portans manipulos suos.*

immobilis in æternum inhabitabilis Jerusalem.
Melius in Carcassoniensi ms. et ejus sequaci, non commovebitur, in seculum habitabit. MART.

5. Tres mss. semper similes, Carcassoniensis, Vaticani et S. Michaelis. *Cum converterit... erimus quasi somniantes.* MART.

6. Minori numero habent nostri atque alii penes Martian. mss. sicut rivos.

CANTICUM GRADUUM SALOMONIS¹.

CXXXVII. *Nisi Dominus edificaverit domum,
in vanum laboraverunt qui edificant eam :
Nisi Dominus custodierit civitatem,
frustra vigilet² qui custodit eam.
Frustra vobis est de mane surgere [Al. consur-
gere] :
postquam sederitis,
qui manducatis panem dolorum :
sic dabit diligentiibus se somnum.
Ecce hereditas Domini, filii :
merces, fructus ventris.
Sicut sagitte in manu potentis :
ita filii juventutis.
Beatus vir qui implevit pharetram suam ex ipsis :
non confundentur, cum loquentur inimicis suis
in porta.*

CANTICUM GRADUUM.

CXXXVIII. *Beatus omnis, qui timet³ Dominum :
qui ambulat in viis ejus.
Laborem manuum tuarum [h. palmarum] cum co-
mederis :
beatus tu, et bene tibi erit.
Uxor tua sicut vitis fructifera
in penetralibus domus tue :
Filii tui sicut germina olicarum,
in circuitu mensæ tue.
Ecce sic benedicetur viro
qui timet [h. timenti] Dominum.
Benedicat tibi Dominus ex Sion :
et videas [h. vide] bona Jerusalem omnibus die-
bus vitæ tuæ.
Et videas filios filiorum tuorum :
pacem [h. pax] super Israel.*

CANTICUM GRADUUM.

CXXXIX. *Sæpe expugnaverunt me ab adolescentia
mea :
dicat nunc Israel.
Sæpe expugnaverunt me ab adolescentia mea :
sed non potuerunt mihi.*

1. Nomen Salomonis, Cisterciensis, ms. lacet.
2. Regine ms. frustra vigilabit.
3. Juxta Vulgatam Cisterciensis, ms. beati omnes qui timet, etc.

4. Ita exemplaria canonis Memmiani et Carcassoniensis, necnon ms. codices Carnutensis, Sorbo-

*Supra cervicem meam arabant arantes :
prolongaverunt sulcum suum.
Dominus justus,
concilet laqueos impiorum.
Confundantur et recedant retrorsum,
omnes qui oderunt Sion.
Fiat sicut fennum tectorum,
quod statim ut viruerit, arescit.
De quo non implebit manum suam messor,
et sinum suum manipulos faciens.
De quo non dixerunt transeuntis :
Benedictio Domini super eos :
benediximus vobis in nomine Domini.*

CANTICUM GRADUUM.

CXXX. *De profundis clamavi ad te, Domine :
Domine, exaudi vocem meam :
Fiant aures tuæ intendentes,
ad vocem deprecationis meæ.
Si iniquitates observabis, Domine,
Domine, quis sustinebit ?
Quia tecum es propitiatio :
cum terribilis sis.
Sustinui Dominum,
sustinuit anima mea : et verbum ejus expectavit
anima mea ad Dominum :
a vigilia matutina usque ad vigiliam matutinam,
expectet Israel Dominum.
Quia apud Dominum misericordia,
et multa apud eum redemptio.
Et ipse redimet Israel,
ex omnibus iniquitatibus ejus.*

CANTICUM GRADUUM DAVID.

CXXXI. *Domine, non est exaltatum cor meum,
neque elati sunt oculi mei.
Et non ambulavi in magnis,
et in mirabilibus super me.
Si non proposui,
et silere feci animam meam :
Sicut ablactatus super matrem suam⁴,
ita ablactetur super me anima mea.
Expecta, Israel Dominum :
anodo et usque in æternum [h. in seculum].*

nicus et S. Michaelis. Alii duo sic legunt : *Sicut ablactatus a matre sua, ita ablactata a me anima mea.* MART.

— Regine ms. *sicut ablactatus ad matrem suam, tum juncto Cisterciensi atque aliis, ita ablactata ad me anima mea.*

CANTICUM GRADUUM.

CXXXII. Memento, Domine, David,
et omnis afflictionis ejus.

Qui juravit Domino,
votum vocit Deo [h. potenti] Jacob.

Si intravero in tabernaculum domus mea,
si sedero [h. ascendero¹] super lectum straminis
[h. stratus] mei.

Si dederō somnum oculis meis,
et palpebris meis dormitationem.

Donec inveniam locum Domino :
tabernacula [Al. tabernaculum] Deo [h. potenti]
Jacob.

Eccc audivimus illum in Ephrata :
invenimus illum in regione saltus².

Intremus in tabernacula [Al. tabernaculorum] ejus :
adoremus scabellum pedum ejus.

Surge, Domine, in requiem tuam,
tu et arca fortitudinis tue.

Sacerdotes tui induantur justitia,
et sancti [h. misericordes te] tui laudent.

Propter David servum tuum,
ne avertas faciem christi tui.

Juravit Dominus David veritatem,
non [Al. et non] avertetur ab ea.

De fructu ventris tui
ponam super sedem tuam [h. thronum tuum].

Si custodierint filii tui pactum meum,
et testificationem meam quam docuero eos ;

Et filii eorum usque in aeternum³ ;
sedebunt super thronum tuum.

Quoniam elegit Dominus Sion,
desideravit eam in habitaculum suum [h. sibi].

Hoc est requies mea in sempiternum,
hie habitabo, quia desideravi eam.

Venationem ejus benedicens benedicam⁴ :

[Al. add. et] pauperes ejus saturabo pane.
Sacerdotes ejus induam salutaris,
et sancti [h. misericordes] ejus laude laudabunt.

Ibi cirri faciam cornu David :

paravi lucernam christo meo.

Inimicos ejus induam confusione :
super ipsum autem florebit⁵ diadema ejus.

CANTICUM GRADUUM DAVID⁶.

CXXXIII. Ecco quam bonum et quam decorum,
habitare fratres in unum,

Sicut unguentum optimum in capite,

quod descendit in barbam, barbam Aaron :
quod descendit super oram vestimentorum ejus.

Sicut ros Hermon,

qui descendit super montana [h. montes] Sion :
Quoniam ibi mandavit Dominus benedictionem,

[Al. add. et] vitam usque in aeternum [h. seculum].

CANTICUM GRADUUM.

CXXXIV. Ecco benedicite Domino,

omnes servi Domini :
quia statis in domo Domini in noctibus.

Levate manus vestras ad sanctum [h. sancte],
et benedicite Dominum.

Benedicat tibi Dominus ex Sion

factor caeli et terra.

1. Quod probat scholiastes, ascendero, Cisterciens. quoque ms. praefert; ut et variantem lectionem illam stratus pro straminis.

2. Hoc modo legendum didicerat beata Paula, ait enim referente Hieronymo : Ecco audivimus eum in Ephrata, invenimus eum in campis silvae, Zo quippo sermo Hebraeus, ut te docento didici, non Mariam matrem Domini, hoc est avray, sed ipsum, id est, avrov, significat. Cetera vide in epitaphio Paulae matris ad Eustochium virginem. MART.

3. Ordinem perversum sequuntur exemplaria canonis. ac ms. S. Michaelis : Et filii eorum super thronum tuum sedebunt usque in aeternum, etc. MART.

4. De hoc loco Hieronymus in questionibus Hebraicis in Genesis : « Verbum seda, inquit, quod

hic omnes ore consono ἐπιμαρτύρω, id est cibaria vel sitarcia, interpretati sunt, in psalterio quoque habetur. Ubi enim nostri legunt, viduam ejus benedicens benedicam : licet in plerisque codicibus pro vidua, hoc est χίρα, nonnulli legant ἕρα, in Hebraeo habet seda, id est, cibaria ejus benedicens benedicam. Porro ἕρα, venationem magis potest sonare, quam fruges, etc. » Ceterum imperitia librorum posuit in nonnullis mss. germinationem ejus, etc. MART.

5. Tres mss. Florebit sanctificatio ejus. Memmianus vero ac Sorbonicus retinent pronomen primae personae, diadema meum. MART.

6. Nomen David, Cisterciens. ms. non addit.

ALLELUIA¹.

CXXXV. Laudate nomen Domini :

laudate, servi, Dominum.

Qui statis in domo Domini :

in atris domus Dei nostri.

Laudate Dominum, quoniam bonus Dominus²,
cunctate [h. psallite] nomini ejus, quoniam decens.

Quia Jacob elegit sibi Dominus :

Israel in peculum suum.

Quia ego scio quod magnus Dominus,
et Dominus [h. dominator] noster prae omnibus
diis.

Omnia quae [Al. quaecunque] voluit Dominus, fecit
in caelo, et in terra :

in [Al. et in] mari et in cunctis abyssis.

Levans nubes de summitatibus terrae,

fulgura in pluviam fecit :

educens ventos [h. ventum] de thesauris suis.

Qui percussit primitia Aegypti :

ab homine usque ad pecus [h. quadrupedem].

Misit signa et portenta in medio tuis, Aegypte :

in Pharae, et in cunctos seruos ejus.

Qui percussit gentes multas,

et occidit reges fortes.

Seon regem Amorrhaeorum :

et Og regem Basan,

et omnia regna Chanaan.

Et dedit terram eorum hereditatem :

hereditatem Israel populo suo.

Domine, nomen tuum in aeternum [h. saeculum] :

Domine, memoriale tuum in generatione et gene-

ratione,

Quia judicabit Dominus populum suum,

et in seruos suos [Al. servis suis] erit placabilis.

Idola gentium argentum et aurum :

opera manuum hominum.

Os habent, et non loquuntur :

oculos habent, et non videbunt.

Aures habent, et non audiunt :

sed nec est spiritus in ore eorum.

1. Pro Alleluia, titulo Cisterciens. ms. substituit Canticum graduum, malo.

2. Idem ms. quoniam benignus Dominus.

3. Juxta Vulgatam Cisterciens. ms. omnes qui confidunt.

4. Regina ms. qui facit, Cisterciens. facis.

5. Canon Memmianus, qui fecit caelos in simplicitate. Similiter et Carcassoniensis in contextu sacro,

Similes illis sicut qui faciunt ea,
et omnis qui confidit in eis².

Domus Israel, benedicite Domino :

domus Aaron, benedicite Domino :

Domus Levi, benedicite Domino :

timentes Dominum, benedicite Domino.

Benedictus Dominus ex Sion,
qui habitat in Jerusalem. Alleluia.

CXXXVI. Confitemini Domino quoniam bonus :
quoniam in aeternum [h. saeculum] misericordia
ejus.

Confitemini Deo decorum :
quoniam in aeternum [h. saeculum] misericordia
ejus.

Confitemini Domino dominorum :
quoniam in aeternum [h. saeculum] misericordia
ejus.

Qui fecit³ mirabilia magna solus :
quoniam in aeternum [h. saeculum] misericordia
ejus.

Qui fecit caelos⁴ in sapientia [h. in intellectu] :
quoniam in aeternum [h. saeculum] misericordia
ejus.

Qui firmavit terram super aquas :
quoniam in aeternum [h. saeculum] misericordia
ejus.

Qui fecit luminaria magna :
quoniam in aeternum [h. saeculum] misericordia
ejus.

Solem in potestatem diei :
quoniam in aeternum [h. saeculum] misericordia
ejus.

Lunam et stellas in potestatem noctis :
quoniam in aeternum [h. saeculum] misericordia
ejus.

Qui percussit Aegyptum cum primitiis suis⁵ :
quoniam in aeternum [h. saeculum] misericordia
ejus.

in scholio autem marginali legit juxta Hebraeum in intellectu. MART.

6. Dissentiunt hic omnes fere mss. Corbeiensis habet, cum primogenitis eorum. Regius, cum primitiis suis. Carnutensis ac Memmianus, cum primitiis suis. Sorbonicus, cum primitiis ejus. Denique Carcassoniensis ac Vaticanus legunt in primitiis suis. MART.

Et educit Israel de medio eorum¹ :
quoniam in aeternum [h. saeculum] misericordia
ejus.

In manu valida et in brachio extenso :
quoniam in aeternum [h. saeculum] misericordia
ejus.

Qui divisit mare Rubrum in divisiones :
quoniam in aeternum [h. saeculum] misericordia
ejus.

Et educit Israel e medio ejus :
quoniam in aeternum [h. saeculum] misericordia
ejus.

Et convolvit Pharo [Al. Pharaonem] et exercitum
ejus in mari Rubro :
quoniam in aeternum [h. saeculum] misericordia
ejus.

Qui perduxit populum suum per desertum :
quoniam in aeternum [h. saeculum] misericordia
ejus.

Qui percussit reges magnos :
quoniam in aeternum [h. saeculum] misericordia
ejus.

Et occidit reges potentes [h. magnificos]² :
quoniam in aeternum [h. saeculum] misericordia
ejus.

Soon regem Amorrhæorum :
quoniam in aeternum [h. saeculum] misericordia
ejus.

Et Og regem Basan :
quoniam in aeternum [h. saeculum] misericordia
ejus.

Et dedit terram eorum [Al. add. in] hereditatem :
quoniam in aeternum [h. saeculum] misericordia
ejus.

Hereditatem Israel servo suo :
quoniam in aeternum [h. saeculum] misericordia
ejus.

Quia in humilitate nostra memor fuit nostri :
quoniam in aeternum [h. saeculum] misericordia
ejus.

Et eripuit³ nos de tribulationibus nostris [h. Et
redemit nos de hostibus nostris] :

1. Mss. quatuor, Carcassonens. videlicet, Vati-
canus, S. Michaelis, et Carnutensis emendatus, sic
legunt : De trans ducit Israel per medium ejus.
MART.

2. Editi ac mss. quam plures retinent in textu
marginale scholion, magnificos. Solus Corbeiensis
legit reges fortes. Exemplaria canonis secuti sumus.
MART.

quoniam in aeternum [h. saeculum] misericordia
ejus.

Qui dat panem omni carni :
quoniam in aeternum [h. saeculum] misericordia
ejus.

Confitemini Deo caeli :
quoniam in aeternum [h. saeculum] misericordia
ejus.

CXXXVII. Super flumina Babylonis⁴ ibi sedimus,
et flevimus,
cum recordaremur Sion.

Super salices in medio ejus,
suspendimus citharas nostras.

Quoniam ibi interrogaverunt nos qui captivos
ducerunt nos

verba carminis [h. canticum] :
Et qui afflicebant nos lati :
Cantate nobis de canticis Sion.

Quomodo cantabimus canticum Domini,
in terra aliena ?

Si obtulus fuero tui, Jerusalem,
in oblivione sit dextera mea.

Adhaereat lingua mea gutturi meo,
si non recordatus fuero tui :

Si non proposuero Jerusalem
in principio letitiae meae.

Memento, Domine, filiorum Edom,
in die Jerusalem,

dicentium : Evacuate, evacuate [h. Effodite,
effodite] usque ad fundamentum ejus.

Filia Babylonis castata :
beatus qui retribuit tibi

vicissitudinem tuam, quam retribuisti nobis.
Beatus qui tenebit,
et allidet parvulos tuos [Al. suos] ad petram.

DAVID.

CXXXVIII. Confitebor tibi, Domine, in toto corde
meo,

in conspectu deorum cantabo [h. psallam] tibi.

3. Memmianus, qui eripuit, etc. Hic quoque scho-
liastis adnotationem marginalem retinent editi libri,
pluresque mss. codices. MART.

4. Praefigit Cisterciens. mss. epigraphen ferme ex
Septuagintavirali interpretatione derivatam : Ipsi
David Hieremias lamentatio. Nulla autem est in
Hebraeo archetypo.

Adorabo in templo sancto tuo [h. ad templum
sanctum tuum] :

et confitebor nomini tuo.

Super misericordia tua, et veritate tua,
quoniam audierunt eloquia oris tui.

In die invocabo, et exaudies me¹ :
dilatabis anima mea fortitudinem.

Confiteantur tibi, Domine, omnes reges terrae,
quoniam audierunt eloquia oris tui.

Et content in vis Dominum,
quoniam magna gloria Domini :

Quoniam excelsus Dominus, et humilia respicit
[h. et humile videt et excelsum],

et excelsa de longe cognoscit.

Si ambulavero in medio tribulationis vivificabis
me :

super furorem inimicorum meorum mittes manum
tuam,

et salvabit me dextera tua.

Dominus operabitur pro me,
Domine, misericordia tua in aeternum [h. saeculum]

opera manuum tuarum ne dimittas.

VICTORI DAVID CANTICUM² [h. psalmus].

CXXXIX. Domine, investigasti me, et cognovisti :
tu cognovisti sessionem meam, et resurrectionem
meam :

intellexisti malum meum³ de longe.

Semitam meam et accubationem meam eventilasti :
et omnes vias meas intellexisti :

quia non est eloquium in lingua mea.

1. Cisterciens. ms. invocabo te, exaudies, etc.

2. Regine mss. aliquae plures apud Martian. Pro
victoria David canticum.

3. Perperam in Cisterciens. mss. manum meam,
etc.

4. Ita ambo exemplaria canonis, et mss. codices
duo, Sorbonicus et S. Michaelis. Alii legunt cum
editis : Super me est scientia, et excelsior, etc. Ad-
dunt insuper tria ex praefatis exemplaria mss. pro-
nomen, quod non est in Hebraeo, scientia tua. Vati-
canus, mirabilior scientia tua a me, etc. MART.

— Nostri mss. cum pridem editis super me est
scientia, et excelsior, etc. Non displiceret, supra me,
id est, supra captum meum.

5. In Cisterciens. mss. quasi lux.

Ecce, Domine, nosti omnia :
retorsimus, et ante formasti me :

et possuisti super me manum [h. palman] tuam.

Mirabilior est scientia a me,
excelsior est⁴, non potero ad eam.

Quo ibo a spiritu tuo,
et quo a facie tua fugiam ?

Si ascendero in caelum, ibi es tu :
si jacero in inferno, ades.

Si sumpsero pennas diluculo,
[Al. add. et] habitavero in novissimo maris,

Etiam ibi manus tua deducet me,
et tenebit me dextera tua.

Si dixero : Forte tenebrae operient me :
nos quoque lux erit circa me.

Nec tenebrae habent tenebras apud te,
et nox quasi dies lucet⁵ :

similes sunt tenebrae et lux.

Quia tu possidisti renes meos :
orsusque es me in utero matris meae.

Confitebor tibi, quoniam terribiliter magnificasti me,
mirabilia opera tua, et anima mea novit nimis⁶.

Non sunt operata ossa mea a te,
quibus factus sum⁷ in abscondito :

imaginatus sum in novissimis terra.

Informem adhuc me viderunt oculi tui,
et in libro tuo omnes scribentur :

dies formati sunt⁸, et non est una in eis.

Mihi autem quam honorabiles facti sunt amici [h.
sodales] tui, Deus,

quam fortes pauperes [h. principatus] eorum⁹.

Diminuerabo eos, et arena plures erunt :

evigilavi, et adhuc sum tecum.

Si occideris, Deus, impium :
viri sanguinum declinate a me.

6. Idem ms. novit ea nimis.

7. In singulari legitur haec canon Carcassonensis
emendatus, Vatican. et ms. S. Michaelis : Non est
operum os meum a te, quo factus sum, etc. MART.

8. Saepius genere regine mss. dies formata quod
et magis coheret. Mox Cistore. plus habet, non est
tibi una, etc. Variat ipsomet Hebraeus textus his
verbis וְיָמֵי וְיָמֵי.

9. Cisterciens. mss. quam fortes sunt principatus
eorum : quod et scholiastes probat. In Hebraeo est
רִאשִׁיחָם, capita eorum. Legit vero s. interpres
absque N intermedio רִאשִׁיחָם, quod est pauperes
eorum, a רִשָׁשׁ verbo, quod significat depauperari :
unde רִשָׁשׁ I Regum, xviii, 23, ipsa Vulgata vertit in
pauperem.

Qui contradicent tibi scelerate¹ :
 elati [Al. elevati] sunt frustra adversarii tui.
 Nonne odientes te, Domine, odici,
 et contra adversarios tuos distribui [h. resistebam] :
 Perfecto odio oderam illos :
 inimici facti sunt mihi.
 Scrutare me, Deus, et cognosce cor meum :
 proba me, et scilo cogitationes meas.
 Et vide si via doli in me est²,
 et deduc me in via aeterna.

VICTORI³ CANTICUM [h. psalmus] DAVID.

CXLI. Erue me, Domine, ab omni malo :
 a viris iniquis serua me.
 Qui cogitaverunt malitias in corde :
 tota die versati sunt in praeliis.
 Exacerent linguam suam quasi serpens :
 cenenum aspidis sub labiis eorum. SEMPER.
 Custodi me, Domine, de manu impij,
 a viro iniquitatum serua me :
 qui cogitaverunt supplantare gressus meos.
 Absconderunt superbi laqueum mihi,
 et funibus extenderunt rete :
 juxta semitam offendiculum posuerunt mihi.
 SEMPER.
 Dixi Domino : Deus meus es tu :
 audi [h. auribus percipe], Domine, vocem deprecationis meae.
 Domine Deus fortitudo salutis meae,
 proteceisti caput meum in die belli.
 Ne des, Domine, desideria impij⁴ :
 scelera ejus ne effundantur, et eleventur. SEMPER.
 Amaritudo⁵ convivarum meorum :
 labor laborum operiet eos.
 Cadent super eos carbones,
 in ignem dejicies eos,
 in foveas, ut non consurgant⁶.

1. Regius ac Corbeiensis : qui contradicent tibi scelerati. MARR.

2. In reginae ms. si via idoli in me est.

3. Hunc psalmum inscribunt : Pro victoria, mss. plures et canon Mammilianus. MARR.

4. Iterum in reginae ms. impiis : verius esset impij : ita Hebraeus redditur, ne des, Domine, desideria mea peccatori.

5. Quantum scio aliter Hebraeus habet עשני עול רשע.

Vir linguosus non dirigetur in terra :
 virum iniquum mala capient [Al. capient] in interitum.
 Scio quod Dominus facit causam inopis, judicium pauperum.
 Attamen justi constebuntur nomini tuo :
 habitabunt recti cum vultu tuo.

CANTICUM [h. psalmus] DAVID.

CXLI. Domine, clamavi ad te, festina mihi :
 exaudi [h. auribus percipe] vocem meam clamantis ad te.
 Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo :
 elevatio manuum mearum [h. palmarum] sacrificium vespertinum.
 Pone, Domine, custodiam ori meo :
 serua pauperum laborum meorum.
 Ne declines cor meum in verbum malum,
 volvere cogitationes impias
 cum vris operantibus iniquitatem :
 neque comedere in deliciis⁷ eorum.
 Corripiat me justus in misericordia, et arguet me,
 oleum amaritudinis non impinget caput meum :
 Quia adhuc oratio mea pro malitis eorum :
 sublati sunt juxta petram judicis eorum,
 et audient verba mea, quoniam decora sunt.
 Sicut agricola cum scindit terram :
 sic dissipata sunt ossa nostra in ore inferni [Al. inferi].
 Quia ad te, Domine Deus, oculi mei :
 in te speravi, ne evacues animam meam.
 Custodi me de manibus laquei, quem [Al. quod] posuerunt mihi :
 de offendiculis operantium iniquitatem.
 Incident in rete ejus impij :
 simul autem ego transibo.

6. Edilii cum aliquot mss. aliter dividunt colun istud : Cadent super eos carbones ignis : dejicies eos in foveas, ut non consurgant. Sed melius ac verius est quod nos edidimus juxta fidem exemplariorum canonis Hebraice veritatis, duorumque aliorum mss. codicum. MARR.

— Cisterciensis alios apud Martianicum citatos codices sequitur.

7. Perperam reginae ms. in deliciis. Mox vero rectius arguat pro arguet : denique cum plerisque aliis, adhuc et oratio mea.

ERUDITIO DAVID¹ CUM ESSET IN SPELUNCA, ORATIO.

CXLII. Vox mea ad Dominum clamavi :
 voce mea ad Dominum deprecatus sum.
 Effundam in conspectu ejus eloquium meum :
 tribulationem meam coram illo annuntiabo.
 Cum anxius furrei in me spiritus meus :
 tu enim nosti semitam meam
 in via hac, qua ambulabo,
 absconderunt laqueum mihi.
 Respice ad dexteram, et vide
 quia non sit qui cognoscat me.
 Perit fuga a me,
 et non est qui querat animam meam.
 Clamavi ad te, Domine, dixi : Tu es spes mea :
 pars mea in terra viventium.
 Ausculta deprecationem meam,
 quoniam infrenatus sum nimis.
 Libera me a persecutoribus meis,
 quoniam confortati sunt super me.
 Educ de carcere animam meam,
 ut confiteatur nomini tuo.
 In me coronabuntur justi,
 cum retribueris mihi.

CANTICUM [h. psalmus] DAVID²

CXLIII. Domine, exaudi orationem meam,
 ausculta [h. auribus percipe] deprecationem
 meam in cecitate tua ;
 exaudi me in justitia tua³.
 Et non venias ad judicandum cum servo tuo :
 quia non justificabitur in conspectu tuo omnis
 vivens.
 Persecutus est enim inimicus animam meam,
 confregit in terra vitam meam :
 posuit me in tenebris [h. collocavit me in tenebris] quasi mortuos antiquos [h. saeculi].
 Et anxiatus fui⁴ in me spiritus meus :
 in medio mei sollicitum fuit cor meum.
 Recordator diebus antiquorum,

1. Pro eruditio, reginae ms. eruditi. Cisterciensis. intellectus, praefert.

2. Inscrubitur in Cisterciensis. oratio duntaxat.

3. Idem ms. exaudisti me in tua justitia.

4. Reginae ms. anxius pro anxiatius : Cisterciensis. est pro fuit.

5. Cisterciensis. ms. a te protectus, etc.

6. Ita Carnutensis emendatus et ms. S. Michaelis.

meditabar omnia opera tua :
 facta manuum tuarum loquebar.
 Expandi manus meas ad te :
 anima mea quasi terra sitiens ad te. SEMPER.
 Cito [h. festina] exaudi me, Domine, defecit spiritus meus :
 ne abscondas faciem tuam a me,
 et comparabor descendentibus in lacum.
 Fac me audire mane misericordiam tuam,
 quoniam in te confido :
 Notam fac mihi viam in qua ambulem,
 quoniam ad te levavi animam meam.
 Libera me de inimicis meis, Domine :
 ad te protectus sum⁵.
 Doce me, ut faciam voluntatem tuam,
 quia tu Deus meus :
 spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.
 Propter nomen tuum, Domine, vivificabis me :
 in justitia tua educes de angustia animam meam
 Et in misericordia tua dissipabis inimicos meos,
 et perdes omnes tribulantes⁶ animam meam :
 ego enim sum servus tuus.

DAVID⁷.

CXLIV. Benedictus Dominus fortis meus,
 qui docet manus meas ad [Al. in] praelium :
 digitos meos ad bellum.
 Misericordia mea, et fortitudo mea,
 auxiliator meus et salvator meus :
 Scutum meum, et in ipso speravi :
 qui subjecit populos mihi⁸.
 Domine, quid est homo, quia cognoscis eum,
 filius hominis, quia computas eum.
 Homo vanitati assimilatus est :
 dies ejus quasi umbra pertransiens.
 Domine, inclina caelos tuos, et descende :
 tange montes, et fumigabunt.
 Mica fulmine⁹, et dissipa eos,
 mitte sagittam tuam, et interfice [h. conturbabis] illos.

Alii legunt ligantes : quod secunda manus mutavit in litigantes in canone Carcassonensi. MARR.

— Nostri omnes mss. ligantes, praefertunt pro tribulantes.

7. Cisterciensis. inscribit : Canticum David.

8. Qui subjecit populum sub me. Sic legitur in Carcassonensi et in ms. Michaelis, nec non in Vaticanano. MARR. — Ms. reginae, subjecit populos, etc.

9. Aliquot mss. Misca fulmina. MARR.

Extende manum tuam de excelso :

libera me, et erue me de aquis multis :
de manu filiorum alienorum,

Quorum os locutum est vanitatem,
et dextera eorum, dextera mendacii.

Deus canticum novum cantabo tibi,
in psalterio decachordo psallam tibi.

Qui dat salutem regibus,
qui eruit David servum suum¹ de gladio pes-
simo.

Libera me, et erue me de manu filiorum alienorum :
quorum os locutum est vanitatem :
et dextera eorum, dextera mendacii.

Ut sint filii nostri quasi plantatio
crescens in adulescentia sua :

Filiæ nostræ quasi anguli,
ornati ad similitudinem templi.

Promptuaria nostra plena,
et super effluentia ea hoc in illud :
pecora nostra in millibus,
et innumerabilia in comitis nostris.

Tauri nostri pingues [h. duces nostri portantes] :
non est interruptio, et non est egressus :
et non est ululatus in plateis nostris.

Beatus populus cujus talia sunt :
beatus populus cujus Dominus Deus suus.

LAUDATIO DAVID².

CXLV. [Aleph]. Exaltabo te, Deus meus rex, et
benedicam nomini tuo in æternum [h. sæcu-
lum], et ultra.

1. Mss. tres aut quatuor, de gladio maligno.
MART.

2. In eodem mss. hymnus David : in Cisterciens.
laus David, prænotatur.

3. Exemplaria canonis et mss. S. Michaelis ac
Vaticanus hoc modo legunt : in ceteris inventio
legitur. MART.

4. Idem mss. narrabo pro narrabit.

5. In Cisterciens. ms. fortitudines tuas, et glo-
riam decoris regni tui.

6. Abest in Hebræis voluminibus integer versu-
culus qui a littera nun initium ducebat. Hinc colligas
mutillum esse aliqua sui parte totum Hebraicum, et
ante Hieronymi tempora excidisse versus decimum
quartum hujus psalmi : neque vero illum legas in
exemplariis canonis Hebraicæ veritatis : etsi scriptus
reperiatur tenuitate librarium in quatuor mss.
codicibus Hieronymianis istius versionis. Hæc sunt
autem quæ exciderunt : *Fidelis Dominus in omnibus*

[Beth]. In omni die benedicam tibi, et laudabo no-
men tuum in sempiternum [h. sæculum et ultra]
jugiter.

[Ghimel]. Magnus Dominus, et laudabilis nimis :
et magnificentia ejus non est investigatio².

[Daloth]. Generatio ad generationem laudabit opera
tua, et fortitudines tuas annuntiabit.

[He]. Decorem gloriae magnitudinis tuæ, et verba
mirabilium tuorum loquar.

[Vau]. Et fortitudinem horribilium tuorum loquen-
tur, et magnitudines tuas narrabunt⁴.

[Zain]. Memoriam multæ bonitatis tuæ loquentur
[h. eructabunt], et justitias tuas laudabunt.

[Heith]. Clemens, et misericors Dominus : patiens,
et multæ miserationis [h. tardus ad furorem
et magne misericordie].

[Teth]. Bonus Dominus omnibus, et misericordie
ejus in universa opera ejus.

[Iod]. Consciantur tibi, Domine, omnia opera tua,
et sancti [h. misericordes] tui benedicant tibi.

[Caph]. Gloriam regni tui dicent, et fortitudines
tuas loquentur.

[Lamed]. Ut ostendant filiis hominum fortitudines
ejus⁵, et gloriam decoris regni ejus.

[Mem]. Regnum tuum regnum omnium sæculorum,
et potestas tua in omni generatione, et genera-
tionem.

[Samech]. Sustentat⁶ Dominus omnes corruentes
et erigit omnes jacentes [h. incurvatos].

[Ain]. Oculi omnium in [h. ad] te sperant, et in-
das eis escam suam⁷ [h. eorum] in tempore
suo.

verbis suis, et sanctus in omnibus operibus suis.
MART.

— Sufficit Cisterciens. ms. versiculum, *fidelis
Dominus in omnibus verbis suis, et sanctus in om-
nibus operibus suis*, quem ab Hebræo exemplari
excidisse certum est ex ipso litteræ nun, a qua est
incipiendus defectus. Videtur autem excidisse ante
Hieronymi ipsius tempora, siquidem et melioris notæ
codices, qui hanc ejus versionem ex Hebræo conti-
nent, et veterum diligentissimorum interpretum,
Aquila, Symmachi et Theodotionis, versiones eo ca-
rent. Legerunt tamen ex orientalibus linguis Syrus
atque Arabs interpretes, nisi si, quod suspicari ad
hunc maxime locum licet, ipsimet acceperunt ex LXX,
qui diu antea sic interpretati sunt, *מַלְאֲכָיִם
עַל מַלְאֲכָיִם אֲדֹרֵי, וְזֵי טָמוּעַ עַל מַלְאֲכָיִם אֲדֹרֵי*.
Fit sane ex his verosimillimum in Hebræo quoque
archetypo ita scriptum olim existisse, ducto ab nun
littera versicali exordio יהוה בכל־דבריו והסך
כבוד־משלו כאן.

7. Pronomen suam in Cisterciens. ms. tacet.

[Ph]. Aperis manus tuas et imple omne animal
refectione¹ [h. satias omnem virum placite].

[Sade]. Justus Dominus in omnibus viis suis, et
sanctus [h. misericors] in omnibus operibus
suis.

[Coph]. Juxta est Dominus omnibus qui invocant
eum : omnibus qui invocant illum in veritate.

[Res]. Placitum timentium se faciet, et clamorem
[h. deprecationem] eorum exaudiet, et saloabit
eos.

[Sin]. Custodit Dominus omnes diligentes se, et
universos impios contereit [h. disperdet].

[Thau]. Laudem Domini loquetur os meum, et
benedicet omnis caro² nomini sancto ejus in
æternum [h. in sæculum, et ultra], et jugiter.

ALLELUIA.

CXLVI. Lauda, anima mea, Dominum :
laudabo Dominum in vita mea :
cantabo [h. psallam] Deo meo quandiu sum.

Nolite confidere in principibus :

in [AL. et in] filio hominis, cui non est salus.

Egredietur spiritus ejus, et revertetur in humum
suum :

in die illa peribunt cogitationes ejus³.

Beatus cujus Deus Jacob auxiliator ejus :
spes ejus in Domino Deo suo.

Qui fecit caelum et terram :

mare, et omnia quæ in eis sunt :
et custodit veritatem in sempiternum [h. sæcu-
lum].

Qui facit judicium calumniis sustinentibus,
et dat panem esurientibus.

Dominus solvit vinclos :

Dominus illuminat cæcos :

1. Canon Memmianus et Carcassonensis legunt,
et imple omnem animam benedictione. Manifestus
vero error apparet in scholio marginali, in quo est
descriptus positus omnem virum, ubi scholiastes scrip-
serat, omne vivum : quod alio modo depravatum
etiam legitur in ms. S. Michaelis : ibi enim scriptum
est, *satias omne obvium placite*. MART.

2. Regiæ ms. et benedicet omnis caro, etc.

3. Ms. Cisterciens. hic vocem omnes interserit,
tum pronomen ejus prætermittit.

4. Male legitur in speculo S. Augustini : *Laudate
Dominum, quoniam bonus est : canticum Dei
nostri, etc.* Nam S. ipse Hieronymus docet in Hebræo
scriptum esse : ALLELUIA, KI TOB ZAMRA, id est, *lau-
date Dominum, quoniam bonus est psalmus*. Vide

Dominus erigit allisos [h. incurvatos] :

Dominus diligit justos.

Dominus custodit advenas :
pupillum et viduam suscipiet,
et viam impiorum contereit [h. perverteit].
Regnabit Dominus in æternum [h. sæculum].
Deus tuus, Sion, in generationem et generationem.
Alleluia.

CXLVII. Laudate⁴ [h. Psallite] Dominum, quo-
niam bonum est canticum Dei nostri :

quoniam decorum est, pulchra laudatio.

Edificabit [Edificans] Jerusalem Dominus :
ejecit Israel congregabit [h. congregans].

Qui sanat contritos corde,

et alligat plagas [h. dolores] eorum.

Qui numerat multitudinem stellarum,

et omnes nomine suo vocat.

Magnus Dominus [h. dominator] noster, et multos
fortitudinē :

et prudentia ejus non est numerus.

Suscipiens mansuetos Dominus :

humilians impios usque ad terram.

Cantate Domino in confessione :

canite [h. psallite] Deo nostro in cithara.

Qui operit caelos nubibus,

et præbet terræ pluviam,

et oriri facit in montibus germen⁵.

Qui dat juventis panem suum :

filiis corvi clamantibus.

Non est in fortitudine equi voluntas ejus :

neque in tibiis viri placet ei.

Placelur Domino in his qui timent eum,

et expectant misericordiam ejus⁶.

Lauda, Jerusalem, Dominum :

cane Deum tuum, Sion,

epist. ad Marcellam, cujus principium : *Nuper cum,*
etc. MART.

5. Subjungit Cisterciens. ms. alterum homisti-
chium, et *herbam servituti hominum*, quod in ho-
dierno quidem Hebræo exemplari non est : sed
nemum Septuaginta, verum etiam multo sequiorum
interpretum hexaplarium ævo existisse, ex eorum
comportum est testimonium. Alibi, sive ad Psalm cv,
vers. 15, ubi hæc eadem sententia occurrit et verba
הַרְבֵּב לַעֲבֹדָה הַחַיִּים
interpretatus est s. pater, et
fenam servituti hominum.

6. Regiæ ms. bene placetur. Jam vero Cister-
ciens. hoc finito versiculo, juxta Vulgatam divisionem
præponit titulum *Alleluia*, ac novum psalmum a
verbis, *lauda, Jerusalem, Dominum*, auspicatur.

Quia confortavit voces portarum tuarum
benedicxit filiis tuis in medio tui.

Qui posuit terminum tuam pacem :
adipe [Al. et adipe] frumenti saturavit te.

Qui emittit eloquium suum terræ :
velociter currit verbum ejus.

Qui dat nicem quasi lanam :
pruinam [Al. pruinas] quasi cinerem spargit.

Projicit glaciem suam quasi buccellas :
ante faciem frigidus ejus quis stabit ?

Mittit verbum suum, et solvet illa :
spirabit spiritu suo, et fluent aquæ.

Qui annuntiat verbum suum Jacob :
præcepta sua, et judicia sua Israel.

Non fecit similiter omni genti,
et judicia ejus non cognoscent. Alleluia.

ALLELUIA.

CXLVIII. Laudate Dominum de caelis :
laudate eum in excelsis :

Laudate eum, omnes Angeli ejus :
laudate eum, omnes exercitus ejus.

Laudate eum, sol et luna,
laudate eum, omnes stelle luminis.

Laudate eum, caeli calorum,
et aquæ, quæ super caelos sunt,

Laudent nomen Domini :
quoniam ipse mandavit [h. præcepit] et creata
sunt.

Statuit ea in sæculum [h. æternum], et in æter-
num¹ [h. sæculum],

præceptum dedit, et non præteribit.

Laudate Dominum de terra :
dracones et omnes abyssi.

Ignis, et grando, nix, et glacies :
ventus, turbo, quæ faciunt sermonem ejus.

Montes et omnes colles :
lignum fructiferum et universæ cedri.

Bestiæ, et universa jumenta,
reptilia, et aves volantes.

Reges terræ et omnes populi :
principes et universi judices terræ.

Juvenes, et virgines :
senes cum pueris laudent nomen Domini.

1. Nostris mss. hic quoque habent et in sæculum.

Quoniam sublime nomen ejus solius :
gloria ejus in cælo et in terrâ.

Et exaltavit cornu populi sui :

laus omnibus sanctis [h. misericordibus] ejus,
filiis Israel populo appropinquantis [h. propinquo]
sibi. Alleluia.

ALLELUIA.

CXLIX. Cantate Domino canticum novum :
laus ejus in congregatione sanctorum [h. mis-
ericordium].

Lætetur Israel in factore suo :
filiis Sion exsultent in rege suo.

Laudent nomen ejus in choro :
in tympano, et cithara cantent [h. psallant] ei.

Quia complacet sibi Dominus in populo suo :
exaltabit [h. glorificabit] mansuetos in Jesu [h.
salutem].

Exsultabunt sancti [h. misericordes] in gloria :
laudabunt in cubilibus suis :

Exsultationes² Dei in gutture eorum,
et gladii ancipites in manibus eorum.

Ad faciendam vindictam in gentibus :
inerepationes in populis [h. plebibus].

Ut alligent reges eorum catenas,
et inclytos eorum compedibus ferreis.

Ut faciant in eis iudicium conscriptum :
decor est omnium sanctorum [h. omnibus mis-
ericordibus] ejus. Alleluia.

ALLELUIA.

CL. Laudate Dominum in sancto ejus :
laudate eum in fortitudine potentie [h. firma-
mento fortitudinis] ejus.

Laudate eum in fortitudinibus ejus :
laudate eum juxta multitudinem magnificentie
sue.

Laudate eum in clangore buccinae :
laudate eum in psalterio et cithara.

Laudate eum in tympano et choro,
laudate eum in chordis et organo.

Laudate eum in cymbalis sonantibus :
laudate eum in cymbalis timpanibus [h. jubila-
tionis].

Omne quod spirat, laudet Dominum. Alleluia.

2. In reginæ ms. ut in Vulgata, exsultationes.

EXPLICIT LIBER PSALMORUM (α).

[α] Canon Carthagenensis solus ita habet scriptum ad calcem psalterii : *Explicit psalterium. Sunt in psalterio cæsus II. D. XXXI, id est, 2522, tot æmpe quot numerantur in Hebræis Massorcharum exemplaribus. Hinc colligimus annotationem illam, quæ numerus verarum psalterii præfixitas et juxta Massorethas Hieronymo ætate multum inferiores, ab scholiaste canonis Hebræice veritatis, vel ab alio scriptore antiquo Hebræice perito fuisse derivatam. MART.*

PRÆFATIO¹ HIERONYMI

IN

LIBROS SALOMONIS.²CHROMATIO ET HELIODORO EPISCOPIS³ HIERONYMUS.

Jungat epistola, quos jungit sacerdotium :
imo charta non dividat, quos Christi necit
amor⁴. Commentarios in Osee, Amos, Zacha-
riam, Malachiam, quos poscitis, scripsissem, si

licuisset præ valetudine. Mittitis solatia sum-
ptuum : notarios nostros et librarios sustentatis,
ut vobis potissimum nostrum desudet ingenium.
Et ecce ex latere frequens turba diversa poscen-

1. Canon Memmianæ bibliothecæ hanc habet inscrip-
tionem in fronte librorum Salomonis : *Hieronymus Chromatio et Heliodoro episcopis, de editione ad liquidum ex Hebræo translata. Ecclesie autem Narbonensis biblia sacra, quæ canonem Hebræicæ veritatis similiter complectuntur, ut suo loco explicatum est, hoc modo proverborum inscribunt librum : Liber Salomonis, id est, parabola ejus secundum Hebræicam veritatem translata ab Eusebio Hieronymo presbytero, petente Chromatio et Heliodoro episcopo. Eadem, sed clarius, leguntur in mss. codices bibliorum monasterii Silvæ majoris : Liber Salomonis, id est, parabola ejus secundum Hebræicam veritatem translata ab Hieronymo presbytero, petentibus Chromatio et Heliodoro episcopis : quem titulum invenimus in mss. etiam codices S. Germani a Pratis, num. 6. Hinc, ni fallor, manifeste apparet præsentem translationem librorum Salomonis Ipsi-
simam esse quam Hieronymus adversus Rufinum indicat his verbis : « Salomonis etiam libros, quos olim juxta Septuaginta, additis obelis et asteriscis, in Latinum veterem ex Hebræico transferens, et dedicans sanctis episcopis Chromatio et Heliodoro, hæc in præfatione meæ sine subjecti. Si cui Septuaginta interpretum magis editio placet, habet eam a nobis olim emendatam, etc. » Nec huic opinioni officunt additamenta quædam in contextum Vulgatæ nostræ Latine et LXX seniorum interpretatione : quia hæc longe post ætatem Hieronymi inserta sunt Hebræicæ translationi non temere ut heterodoxi criminantur, sed, ob illuminationem sententiæ, vel factoris ædifi-*

caionem, juxta quod testatur auctor hujusmodi additamentorum, qui max ad signum primi obeli + e tenebis proditurus est in nostras annotationes ad cap. v hujus editionis. MART.

2. Ita triguata ad minus mss. codices, qui constanter legunt *masloth* in hæc præfatione : quamvis in prologo Scripturarum libris Samuel et Malachiam præfixo nonnulli scriptum habeant *masloth*, et Vaticanus jam sæpe laudatus, misloth secundum Origenem commentario in Psalmum I, ubi *maslo* legitur. Idem Vaticanus codex ms. consequenter pro *coeleth* scribit *acoheleth*; de quo jam dictum est in mss. nostris ad prologum Scripturarum, sive principium galatam. Conferat ista qui voluerit. MART.

3. Ad veterum librorum ex his etiam, quos Marti-
anæus consoliuit fidem addimus, *episcopis*, quod et Rabbanus in suo olim exemplari legit. Et vero Aquile-
lensis jam tum episcopus erat Chromatius iste, cui commentarium librum in Habacuc non ita pridem s. ipse pater inscripserat : Altiæ autem cathedram obtinebat Heliodorus, quod nemo ignorat. Quin s. ipse pater, ubi contra Rufinum lib. II, num. 31, de hæc sua librorum Salomonis translatione ex Hebræico sermonem habet, eam se ait dedicasse, *sanctis episcopis Chromatio et Heliodoro*.

4. Iisdem pene usus est verbis epistola in nostra recensione 7 ad eundem Chromatium, Jovinian et Eusebium scribens : *Non debet charta dividere quos amor nutius copulavit*.